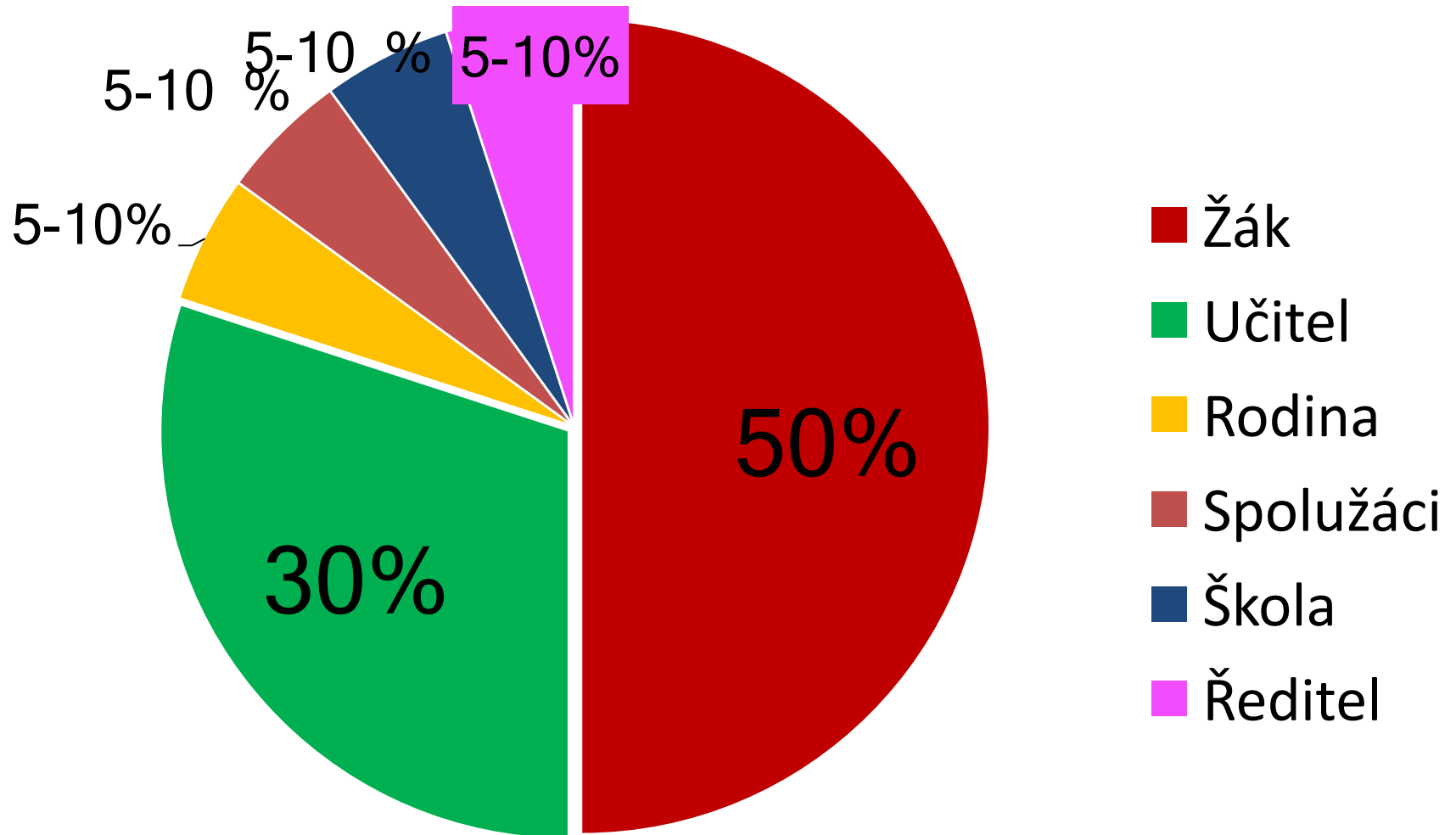
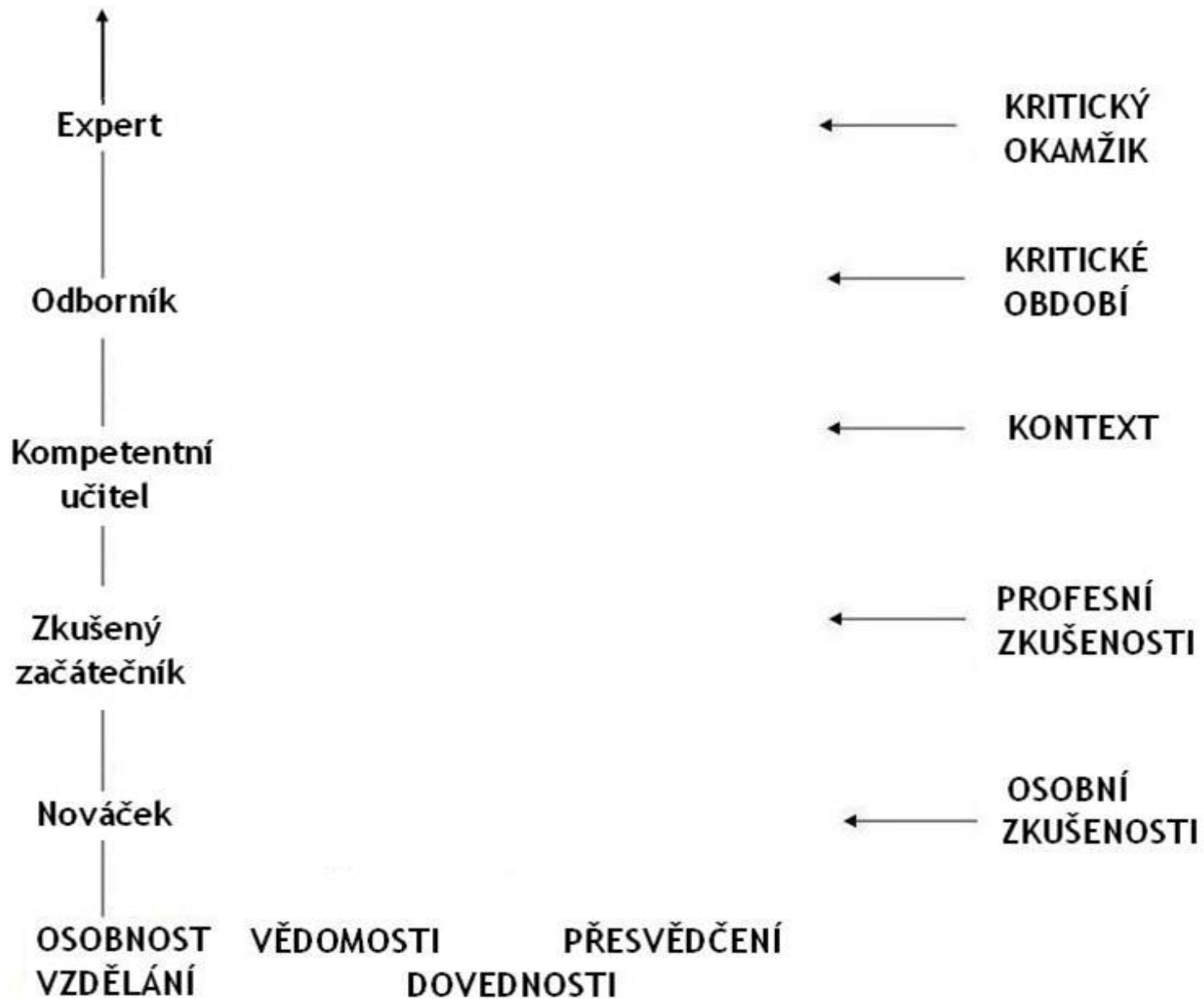

Jak se učitelé stávají
experty?

Vliv učitele, žáka, školy

Výzkumné otázky

- Hlavní výzkumná otázka: Jak učitel dospěl do současné pozice učitele experta?
- Specifické výzkumné otázky: Jaká je identita učitele a jak ji učitelé vytvářejí? Proč učitelé pracují na své identitě? Jak se vyvíjejí názory, metody a poznatky učitele experta?

Čas (roky)	0–3		
Název období	Zkoumání terénu třídy		
Sociálně připsaná identita	Začátečník (může dělat chyby)		
Hlavní problém	kázeň ve třídě		
Publikum	třída (žáci a rodiče)		
Role	učitel/třídní učitel		
Modus	racionalita převažuje nad intuicí		
Kritické incidenty/fáze	šok z reality		

Začínající učitel

- Šok z reality (očekávání se nevyplnila)
- Zvládání disciplíny a kázně (moc)
- Nedostatečná pregraduální příprava?
- Podpora k hledání vlastní cesty
- Hledání vlastní identity učitele: verbální distancování

Strategie směřující dovnitř třídy

Strategie	Cíl strategií
Získání zpětné vazby od žáků Získání uznání od kolegů	Uspokojení z práce
Strategie péče a zlidštění Strategie morálního působení Osobnostně-sociální výchova	Pečující vztah k žákům
Oborové profilování	Vymezování se skrze předmět
Strategie důslednosti Péče o rozmanitou třídu Rutinní postupy Vynálezy Rozvoj intuitivního jednání Hodnocení Spolupráce s rodiči žáků	Efektivní výuka

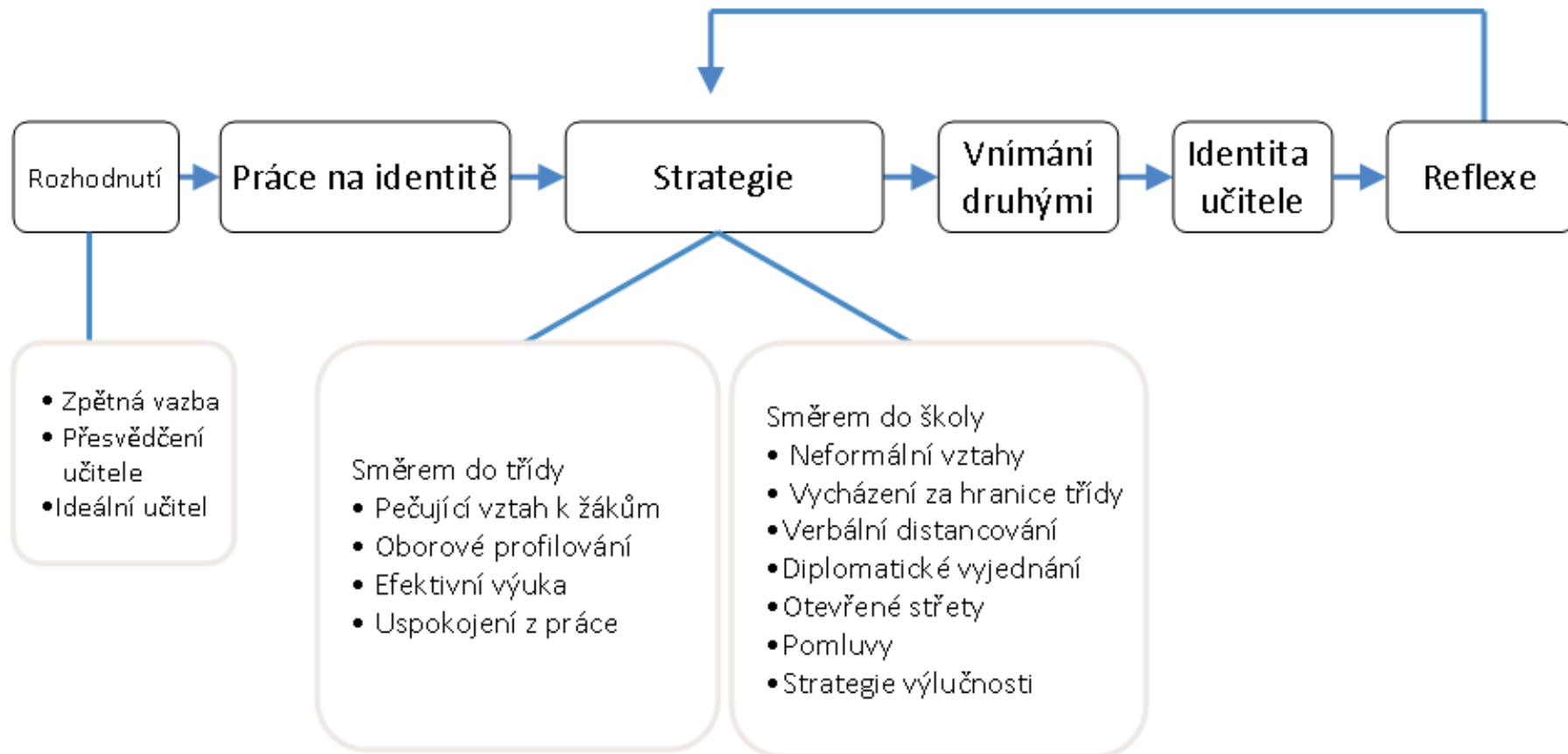
Čas se rozhodnout

- Připsána profesní identita začínajícího učitele
  - je dočasná
- Tlak od okolí
- Rozhodnutí: přijetí identity učitele?

Čas (roky)	0–3	3–8	
Název období	Zkoumání terénu třídy	Progresivní učitel	
Sociálně připsaná identita	Začátečník (může dělat chyby)	Progresivní učitel (pod bedlivým sledováním)	
Hlavní problém	kázeň ve třídě	předmět	
Publikum	třída (žáci a rodiče)	třída skupina učitelů vedení školy	
Role	učitel/třídní učitel	třídní učitel vedoucí skupiny učitelů	
Modus	racionalita převažuje nad intuicí	nárůst intuitivního rozhodování	
Kritické incidenty/fáze	šok z reality	hledání profesní identity	

Práce na profesní identitě učitele

Strategie směřující do prostoru školy

Strategie	Cíl strategií
Neformální vztahy Uzavírání neformálních skupin	Navázání přátelských, osobních a profesních vztahů s kolegy
Vycházení za hranice třídy	Ovlivnění rozhodování ve škole
Verbální distancování	Vymezování skupiny
Diplomatické vyjednávání	Prosazení zájmu
Otevřené střety	Prokazování loajality vůči vedení
Pomluvy	Ochrana skupiny (soudržnost)
Strategie výlučnosti Kouzelníkův magický kufřík Mistrovské umění	Prosazení zájmu Prokazování loajality vůči vedení Ukázat výjimečnost učitele

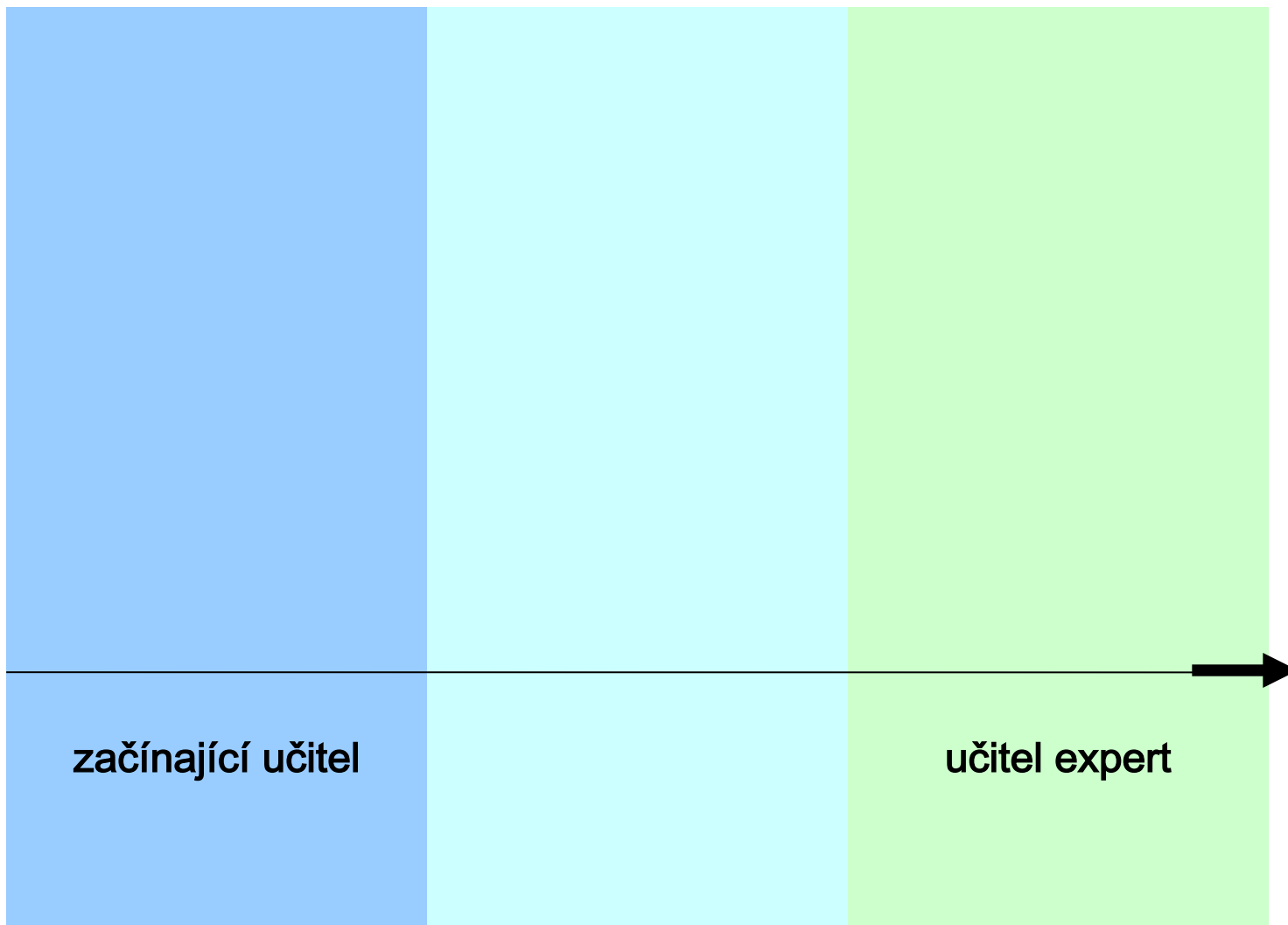
Čas (roky)	0–3	3–8	více
Název období	Zkoumání terénu třídy	Progresivní učitel	Expertství
Sociálně připsaná identita	Začátečník (může dělat chyby)	Progresivní učitel (pod bedlivým sledováním)	Expert (může radit)
Hlavní problém	kázeň ve třídě	předmět	směřování školy/vize
Publikum	třída (žáci a rodiče)	třída skupina učitelů vedení školy	třída skupina učitelů škola širší okolí školy
Role	učitel/třídní učitel	třídní učitel vedoucí skupiny učitelů	třídní učitel vedoucí skupiny učitelů mentor
Modus	racionalita převažuje nad intuicí	nárůst intuitivního rozhodování	intuice a racionalita
Kritické incidenty/fáze	šok z reality	hledání profesní identity	osobní život

Učitel expert

- Připsána identita experta
- Publikum
- Nové role jako odměna
- Aktivní nespokojenost
- Ideální učitel
- Další vzdělávání

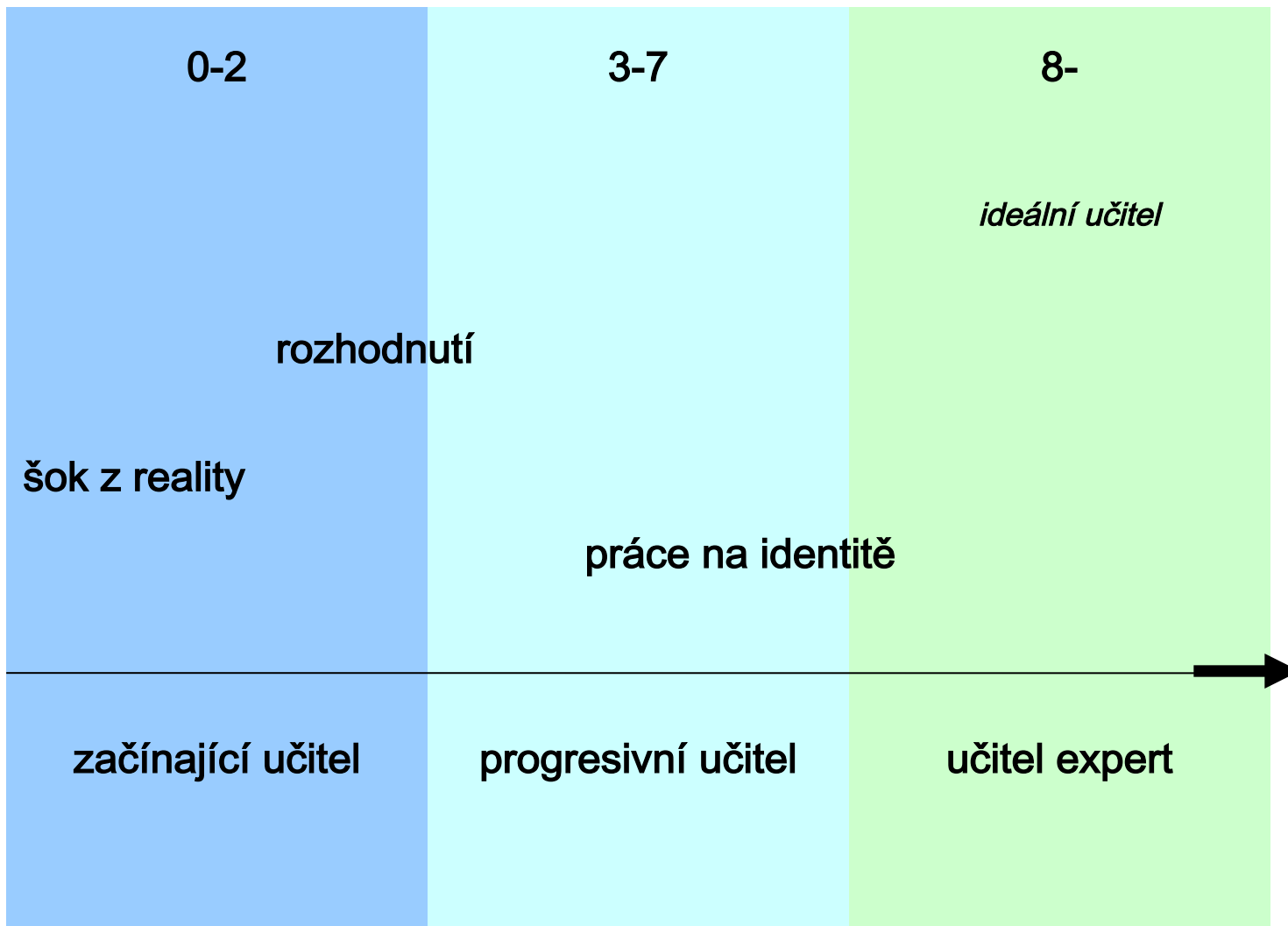
Identita učitele

Nejpodstatnějším motorem změny a především dalšího rozvoje pro učitele bylo rozhodnutí k tvorbě vlastní identity. Snow a Anderson (1987) to nazývají jako *práce na identitě*, což zahrnuje aktivity k vytvoření, prezentování a zachování identit.

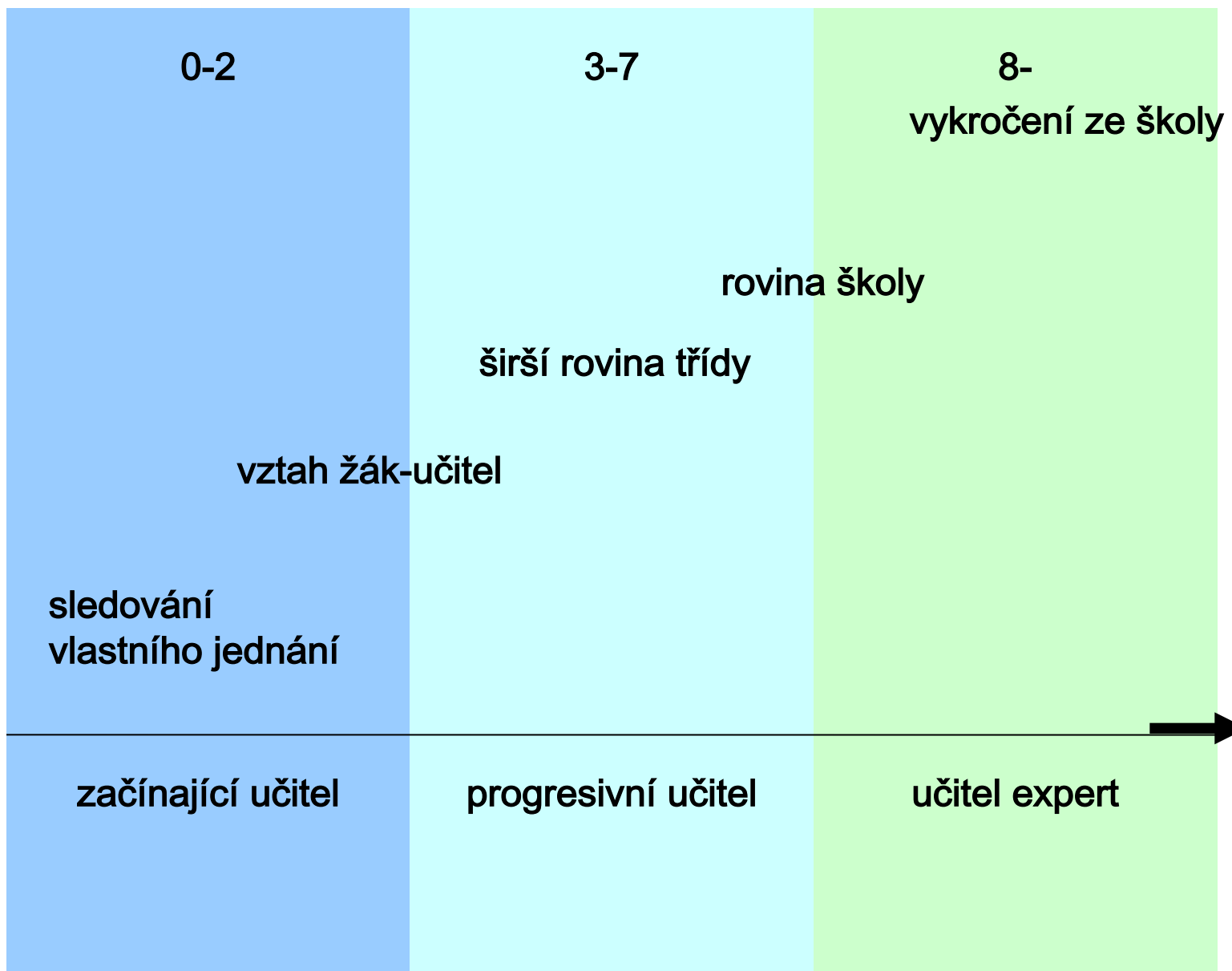

začínající učitel

učitel expert

0-2

3-7

8-
vykročení ze školy

rovina školy

širší rovina třídy

vztah žák-učitel

sledování
vlastního jednání

začínající učitel

progresivní učitel

učitel expert

Shrnutí příběhu

- Vývoj profesní identity učitele
- Rozhodnutí: Jakým chci být učitelem?
- Podpora okolí
- Aktivní nespokojenost
- Osobní přesvědčení učitele

[Švaříček, Roman. Pomluvy jako mikropolitická strategie učitelů základní školy. *Studia paedagogica*, 2009, roč. 14, č. 1, s. 87-108.](#)

JAK SE UČITELÉ UČÍ?

Výzkumný projekt

- Učitel a žáci v dialogické vyučování (2013-2016)
- Cíl: Situovat dialogické vyučování do běžné výuky na druhém stupni ZŠ
- Výzkumný design: Akční výzkum
- 8 učitelů druhého stupně ZŠ a žáci jejich tříd (n = 165)

Co je dialogické vyučování?

Dialogické vyučování je přístup usilující o aktivizaci žáků, stimulaci jejich myšlení a intenzifikaci učení prostřednictvím jejich zapojení do výukové komunikace.

(Alexander, 2006)

Teoretická východiska

Vygotsky (1978):

Vztah mezi myšlením a řečí. Internalizace mentálních funkcí.

Sfard (2008):

Commognition – učení jako participace.

Lefstein & Snell (2014):

Žáci se učí nejlépe skrze participaci na bohaté a stimulatívni výukové komunikaci.

Indikátory dialogického vyučování

- Otevřené otázky vyšší kognitivní náročnosti
- Uptake
- Tridická interakce
- Žákovské otázky
- Žákovské promluvy s argumentem

Principy dialogického vyučování

1. Kolektivita
2. Reciprocita
3. Podpůrnost
4. Kumulativnost
5. Účelnost

Předchozí výzkum

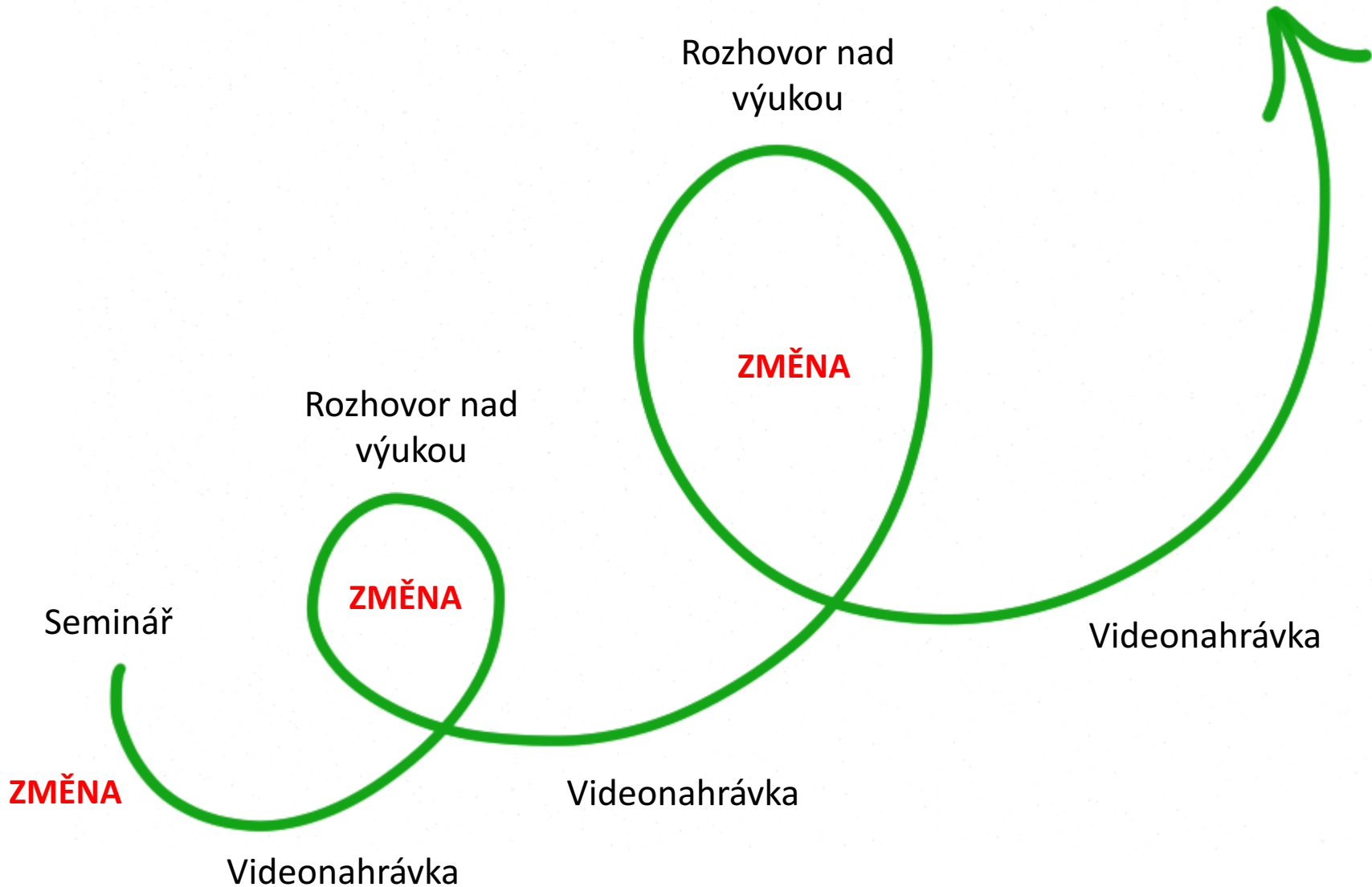
Dialogický přístup není ve školách běžný.

(Nystrand, 1997; Alexander, 2001; Burns & Myhill, 2004; Parker & Hurry, 2007; Kumpulainen & Lipponen, 2010; Šed'ová et al, 2014)

Akční výzkum

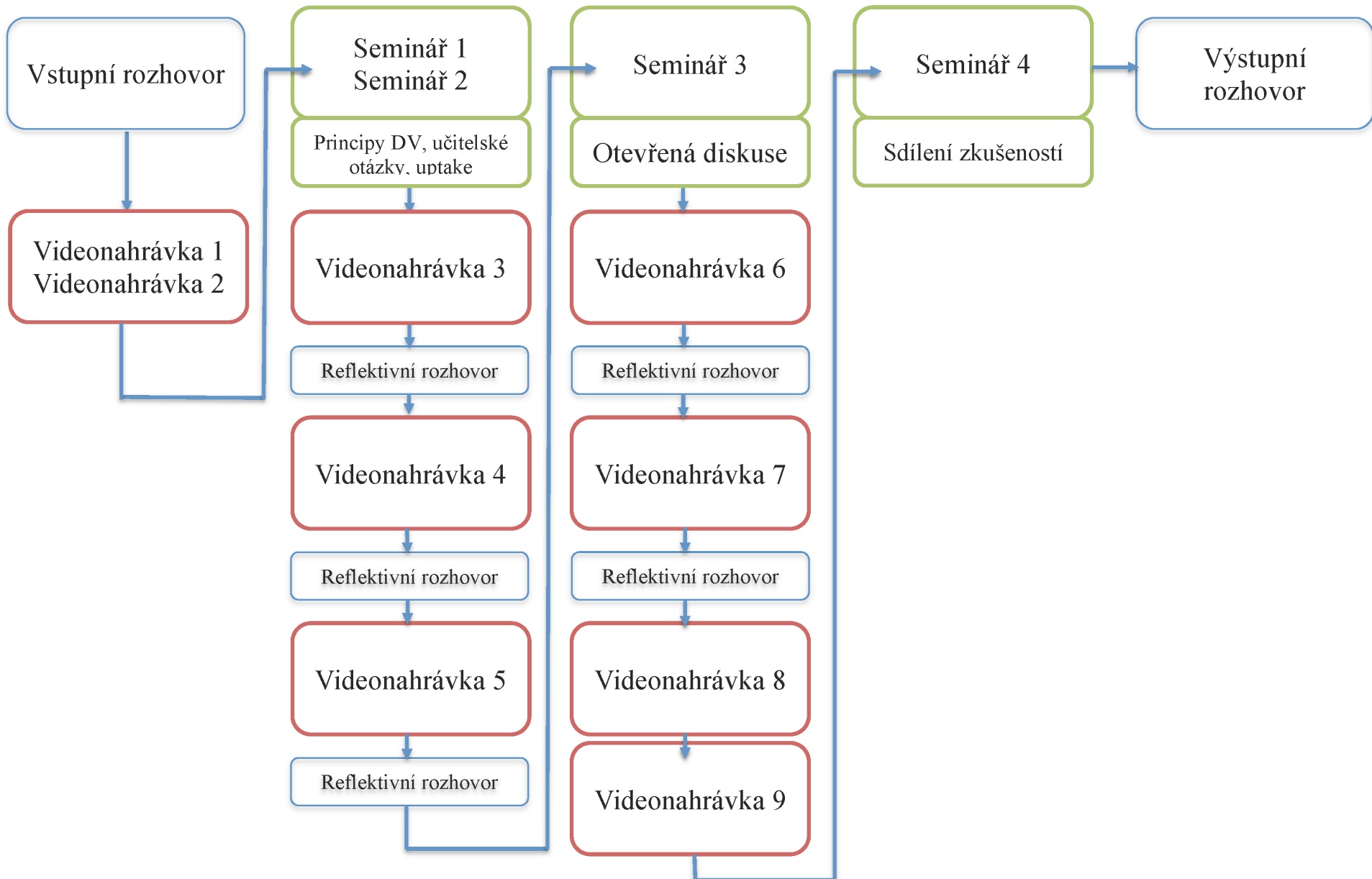
- Výzkum vedoucí k akci a změně
- Ústředním znakem je úzký vztah mezi odborníky na výzkum a odborníky z praxe
- Vědecký přístup založený na spolupráci všech účastníků, který vychází z každodenní praxe a hledá nejlepší řešení problému

Design projektu

Rozvojový program pro učitele

- 1) Semináře pro učitele
- 2) Videonahrávky jejich hodin
- 3) Reflektivní rozhovory nad videonahrávkou

Data

- 9 videonahrávek vyučovacích hodin u každého učitele
  - 2 videonahrávky před započítím rozvojového programu pro učitele
  - 5 videonahrávky v průběhu rozvojového programu
  - 2 videonahrávky na konci rozvojového programu
- Audionahrávky reflektivních rozhovorů
- Audionahrávky skupinových rozhovorů
- Měření žákovských postojů

Komplexnost změny

- Indikátory
- Principy
- Metody

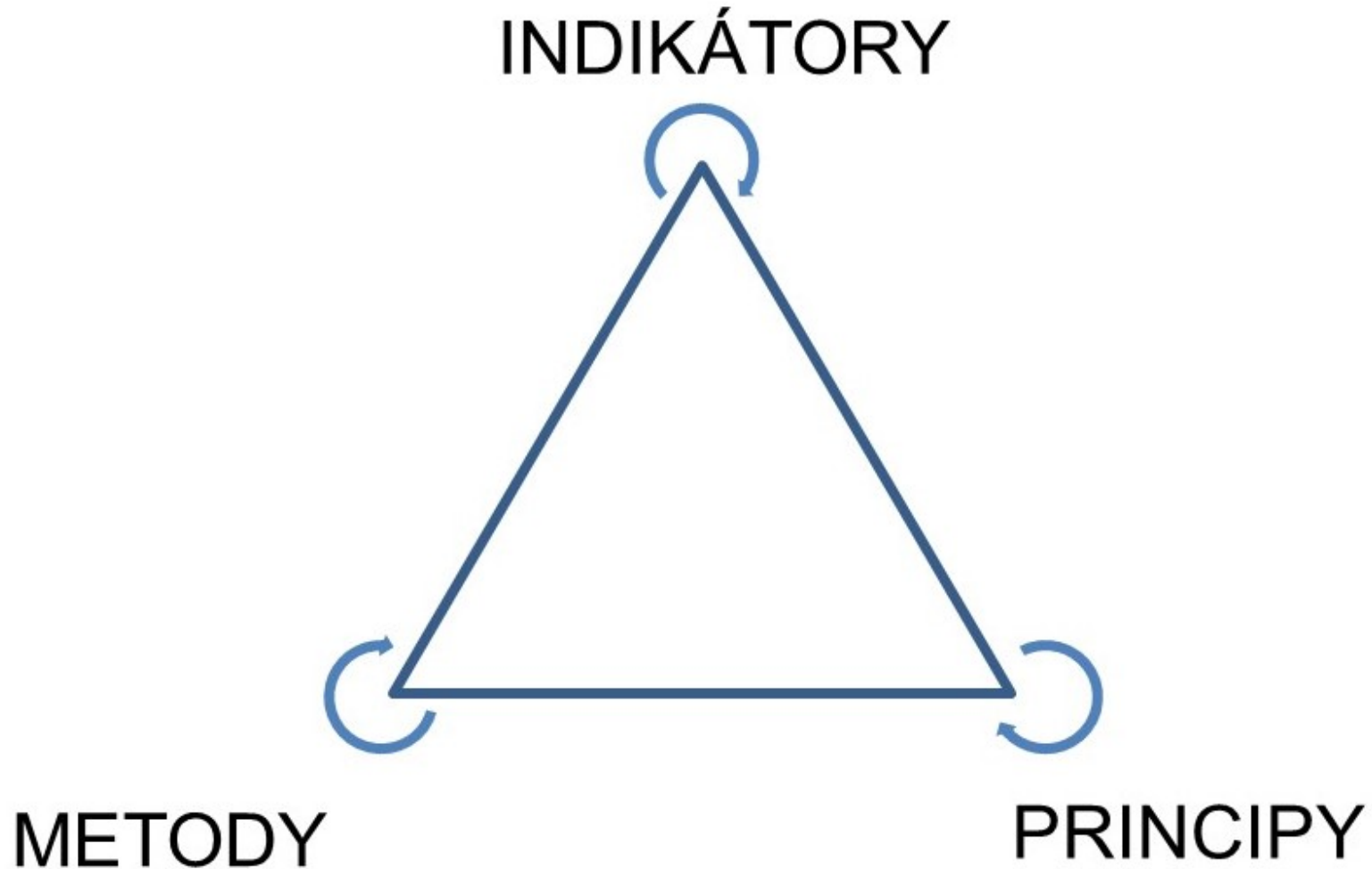
Předpoklady:

Jednotlivé elementy se vzájemně podporují.

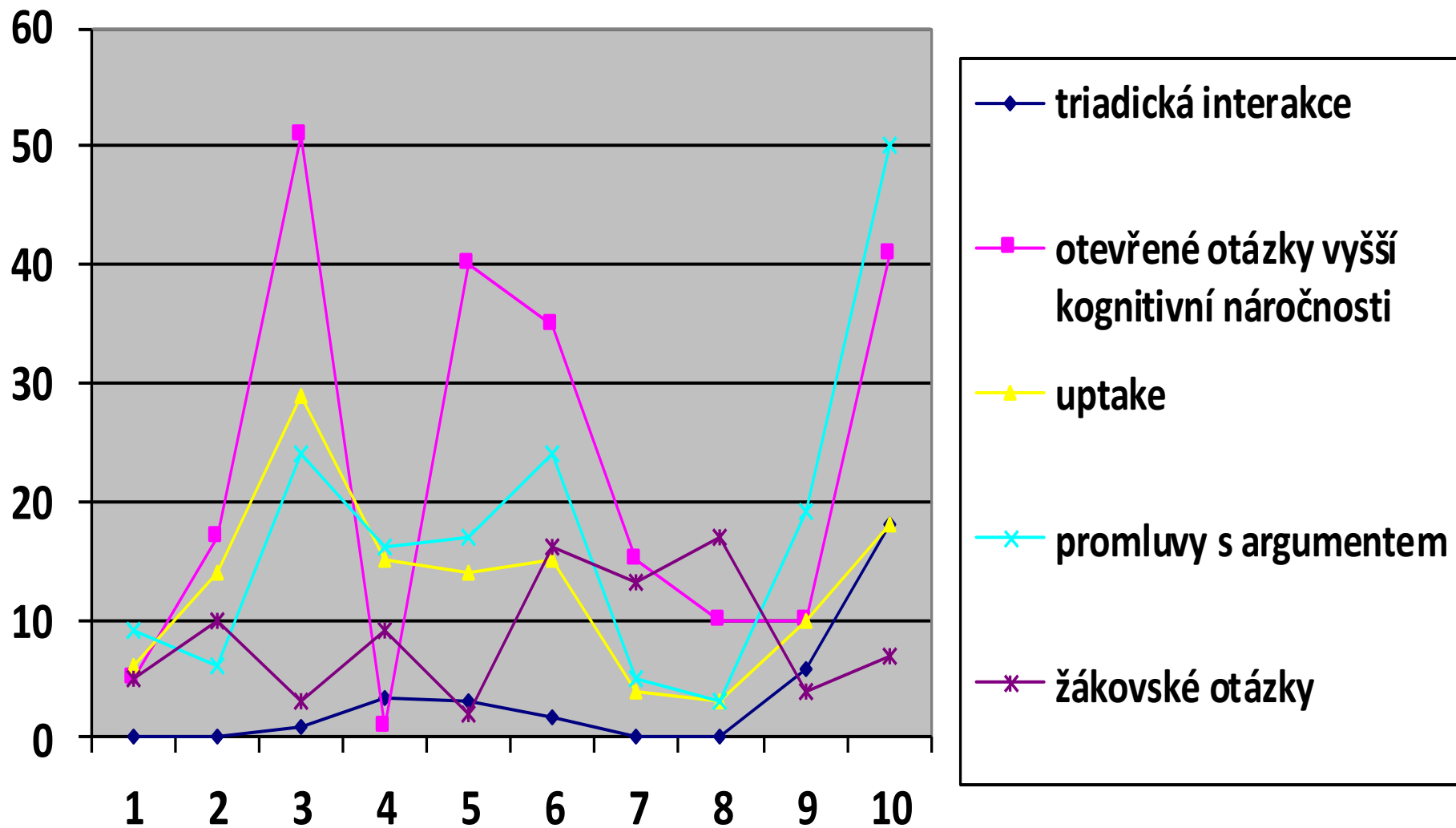
Hodnoty indikátorů postupně narůstají.

Komplexnost změny: konflikty mezi elementy

Nelineární vývoj

Dovršení změny

Změna je dovršena ve chvíli, kdy jsou vyřešeny všechny postupně vynořující se nepředpokládané důsledky.

Ty není možné předem přesně anticipovat.

Program musí být dostatečně dlouhý.

Není možné předem určit, jak dlouho by měl program trvat.

Filozofická fakulta

Ústav pedagogických věd

JAK SE UČITELÉ UČÍ

Cestou profesního rozvoje
k dialogickému vyučování

Klára Šedová, Roman Švaříček,
Martin Sedláček, Zuzana Šalamounová